

Αριστοτέλους Πολιτικά: «Η απουσία μεσαίου στρώματος ως αιτία των στάσεων στις πόλεις. Μέτρα επίλυσης του προβλήματος»

Στυλιανή Μπάρτζου

Φιλολόγος-Αρχαιολόγος, Υπ. Δρ. Ιστορίας της Τέχνης ΑΠΘ

smpartzo@gmail.com, smpartzo@hist.auth.gr

Στόχο του πονήματος αποτελεί η διάγνωση των αιτιών, όσο και οι προτεινόμενες θεραπείες για την αντιμετώπιση των ασθενειών του κοινωνικού συνόλου όπως καταγράφονται στο σύγγραμμα του Αριστοτέλη. Εκφράζεται η τελεολογική αντίληψη όσον αφορά την εφαρμογή, καθώς η ηθική ταυτίζεται με την πολιτική αρετή ως ποιητική της ευδαιμονίας, η οποία μπορεί να εξασφαλιστεί μέσω της αυτάρκειας του κοινωνικού συνόλου. Ο Αριστοτέλης μάλιστα επιδιώκει την ευδαιμονία για όλους τους πολίτες μιας πόλης και θεωρεί ότι αυτή μπορεί να εξασφαλιστεί με την ύπαρξη διευρυμένου μεσαίου στρώματος. Η μεσαία αυτή τάξη, θεμελιωμένη στο φιλοσοφικό υπόβαθρο του Αριστοτέλη της θεωρίας της μεσότητας, ορίζεται περισσότερο με όρους πολιτικούς παρά οικονομικούς, καθώς θεωρεί ότι οι συγκρούσεις προκαλούνται κυρίως εξαιτίας της άνισης και αναξιοκρατικής κατανομής των αξιωμάτων παρά του πλούτου. Επιπλέον η μεσαία τάξη αποτελεί την εγγύηση πολιτικής σταθερότητας, καθώς λειτουργεί ως ασφαλιστική δικλείδα ανάμεσα σε ακραίες κοινωνικές ομάδες, ενώ αίτημα του φιλοσόφου αποτελεί η οικονομική ευημερία της πόλης την οποία δικαιούνται να απολαύουν οι πολίτες μέσα στο πλαίσιο του νόμου και της δικαιοσύνης.

Αντίθετα θεωρεί ότι όταν υπάρχει αδικία στη νομή και την απόλαυση των αγαθών εξαιτίας των κοινωνικών διακρίσεων και της ανισότητας προκαλείται όξυνση των κοινωνικών συγκρούσεων, ενώ μια εξέγερση σε πολιτικό επίπεδο είναι συνάρτηση τριών παραγόντων: ανισότητα και αδικία που προκαλεί το πολιτικό σύστημα, προσδοκία μελλοντικών πλεονεκτημάτων, εκμετάλλευση ευκαιριών. Στη συνέχεια ο φιλόσοφος διερευνώντας μέτρα θεραπείας του προβλήματος προβαίνει στη διάκριση των πολιτευμάτων και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι μια πόλη μπορεί να κυβερνηθεί άριστα αν αυτοί που κατέχουν την εξουσία αποσκοπούν στην ευημερία του συνόλου και όχι στην εξυπηρέτηση των προσωπικών τους συμφερόντων. Προτείνει αρχικά ως ιδανικό πολίτευμα τη βασιλεία, αφού η υπερβατική αρετή είναι το πιο πιθανό ότι υπάρχει σ' έναν μόνο άνθρωπο, το οποίο όμως απορρίπτει ως ουτοπικό και γιατί ο μονάρχης μπορεί να καταληφθεί από πάθος. Στη συνέχεια αντιπροτείνει ως καλύτερο δυνατό πολίτευμα την «πολιτεία», την καλώς νοούμενη δημοκρατία, με την ευρεία συμμετοχή των πολιτών- με την προϋπόθεση ότι η φρόνηση και η αρετή είναι αθροιστικά μεγέθη- με βάση τον νόμο δίνοντας παράλληλα έμφαση στην παιδεία ως προϋπόθεση για την ευδαιμονία. Η συνάθροιση των πολιτών πρέπει να είναι μια συμμαχία ελευθέρων ανθρώπων που έχουν τη δυνατότητα ν' αναλάβουν ένα αξίωμα και να υπακούουν σε κάθε εξουσία με στόχο την ομόνοια και τη φιλία, ως εχέγγυα της κοινωνικής και πολιτικής αρμονίας. Ωστόσο ενισχύει το πολιτικό αυτό μοντέλο με μια δόση αριστοκρατίας με αποτέλεσμα να καταλήγει σε ένα μεικτό πολίτευμα: η θέληση της πλειοψηφίας είναι καθοριστική, αλλά οι ολιγαρχικές δομές συνίστανται στη διανομή των αξιωμάτων σύμφωνα με τις αξίες.

Τέλος εξετάζεται η διαχρονική ισχύς της αριστοτελικής αντίληψης. Μολονότι εδραιώθηκαν μακραίωνες απολυταρχίες και μοναρχίες στον δυτικό κόσμο, ο Διαφωτισμός επανέφερε στο προσκήνιο τις πολιτικές αντιλήψεις του Αριστοτέλη και συνέβαλε στη δημιουργία των αστικών κρατών. Ωστόσο η αντίληψη αυτή αποκτά περισσότερο δεοντολογικό χαρακτήρα παρά οντολογικό καθώς η δημοκρατία είναι αντιπροσωπευτική και οι εκάστοτε κυβερνώντες επιδιώκουν κυρίως τη συσσώρευση δύναμης και πλούτου με στόχο τη διατήρηση της εξουσίας.

- Λιανός Θ.Π., 2012 Λιανός Θ.Π., *Η Πολιτική Οικονομία του Αριστοτέλη*, Αθήνα 2012
- Barker E., 1918 Barker E., *Greek Political Theory. Plato and his predecessors*, Λονδίνο 1918
- Barker E., 1959 Barker E., *The Political Thought of Plato and Aristotle*, Νέα Υόρκη 1959
- Düring I., 2000 Düring I., *Ο Αριστοτέλης. Παρουσίαση και ερμηνεία της σκέψης του*, (μετάφρ. Κοτζιά- Παντελή Π.), τμ.Α, Αθήνα 2000
- Düring I., 1999 Düring I., *Ο Αριστοτέλης. Παρουσίαση και ερμηνεία της σκέψης του*, (μετάφρ. Γεωργίου- Κατσιβελα Α.), τμ.Β, Αθήνα 2000
- Finley M.I., 1983 Finley M.I., *Politics in the Ancient World*, Κέμπριτζ 1983
- von Fritz K., 1954 von Fritz K., *The theory of the mixed constitution in antiquity: a critical analysis of Polybius' Political ideas*, Νέα Υόρκη 1954
- Hasebroek J., 1978 Hasebroek J., *Trade and Politics in ancient Greece*, Σικάγο 1978
- Kullmann W., 2003 Kullmann W., *Η πολιτική σκέψη του Αριστοτέλη*, (μετάφρ. Ρεγκάκος Α.), Αθήνα 2003
- Newman W., L., 1973 Newman W., L., *The Politics of Aristotle*, τμ., I-IV, Νέα Υόρκη 1973
- Ober J., 1989 Ober J., *Mass and elite in democratic Athens: rhetoric, ideology and the power of the people*, Πρίνστον 1989
- Ross W.D., 1991 Ross W.D., *Αριστοτέλης*, (μετάφρ. Μήτσου Μ.), Αθήνα 1991
- Sabine G.H., 1937 Sabine G.H., *A history of Political Theory*, Νέα Υόρκη 1937
- Sinclair T.A., 1951 Sinclair T.A., *A history of Greek Political Thought*, Λονδίνο 1951
- Schofield M., 1997 Schofield M., *Η στωική ιδέα της πόλης*, (μετάφρ. Μπάλλα Χ.) Αθήνα 1997